

Voorwoord	11
Inleiding	13
Hoofdstuk 1: Ethiek en zorgrelatie	19
Inleiding	19
Ethiek in relatie	19
<i>Zorgrelatie als uitgangspunt</i>	19
<i>Ethisch perspectief</i>	22
<i>Waarden en normen</i>	23
<i>Morele intuïtie en ethische reflectie</i>	25
Visies op zorgrelatie	27
<i>Traditionele visie op de zorgrelatie</i>	28
<i>Moderne visie op de zorgrelatie</i>	30
<i>Relationele visie op de zorgrelatie</i>	33
Relationeel personalistische ethiek	35
<i>Personalisme</i>	35
<i>Relationeel personalistische visie</i>	37
<i>Het goede leven en samenleven</i>	40
Besluit	42
Hoofdstuk 2: Waarden, dialoog en grondhoudingen	43
Inleiding	43
Fundamentele waarden	43
<i>Belang van waarden</i>	43
<i>Zorgverlening en beschermwaardigheid</i>	45
<i>Autonomie en privacy</i>	47
<i>Participatie, levenskwaliteit en rechtvaardigheid</i>	50
<i>Vertrouwen en solidariteit</i>	51
<i>Spanningsvelden van waarden</i>	53
Dialoog tussen betrokkenen	55
<i>Belang van dialoog</i>	55
<i>Partners in de dialoog</i>	56
<i>Dialogaal proces</i>	59
<i>Dialogale verantwoordelijkheid</i>	61
Grondhoudingen van zorgverleners	62
<i>Belang van grondhoudingen</i>	62
<i>Ontvankelijkheid, waarachtigheid en mildheid</i>	64
<i>Erkenning, aandacht en versterking</i>	65
<i>Integriteit, wijsheid en zelfreflectie</i>	66
Besluit	67
Hoofdstuk 3: Praktisch ethisch model	69
Ethische methodiek	69
<i>Fundering van de methodiek</i>	69
<i>Dynamisch proces</i>	70
Ontwikkeling van het ethisch model	73
Casus	73
<i>Voorwaarde: grondhoudingen aannemen</i>	74
<i>Voorwaarde: dialoog voeren</i>	75
<i>Aandachtspunt: situatie analyseren</i>	75
<i>Aandachtspunt: handelingsmogelijkheden zoeken</i>	76
<i>Aandachtspunt: motieven verhelderen</i>	76

<i>Aandachtspunt: effecten inschatten</i>	78
<i>Evaluatiemoment: intuïties uitspreken</i>	79
<i>Evaluatiemoment: normen verduidelijken</i>	80
<i>Evaluatiemoment: waarden evalueren</i>	81
<i>Circulair proces</i>	81
Evalueren van waarden	81
<i>Pluraliteit</i>	81
<i>Proportionaliteit</i>	82
<i>Deontologische criteria</i>	83
<i>Relationeel personalistische maatstaf</i>	83
<i>Relationeel personalistische accenten</i>	84
Begeleidingsethiek	85
Besluit	87
Hoofdstuk 4: Samenwerking tussen zorgverleners	89
Inleiding	89
Ontwikkelingen in de samenwerking	90
Gezamenlijke en persoonlijke verantwoordelijkheid	92
<i>Dynamiek van gezamenlijke en</i>	
<i>persoonlijke verantwoordelijkheid</i>	92
<i>Formuleren van de gezamenlijke visie</i>	94
<i>Omgaan met concrete situaties</i>	97
<i>Streven naar consensus</i>	99
Tekortkomingen in de verantwoordelijkheid	101
<i>Evalueren van tekortkomingen</i>	101
<i>Omgaan met tekortkomingen</i>	103
Zorg dragen voor elkaar	106
Besluit	107
Hoofdstuk 5: Samenwerking tussen zorgvrager, naastbetrokkenen en zorgverleners	109
Inleiding	109
Ethische dialoog	110
Dialoog als weg tot toestemming	114
<i>Geïnformeerde toestemming</i>	114
<i>Voorafgaande toestemming</i>	117
<i>Plaatsvervangende toestemming</i>	119
Wilsbekwaamheid	123
<i>Keuzevrijheid en wilsbekwaamheid</i>	123
<i>Criteria voor wilsbekwaamheid</i>	124
<i>Evalueren van wilsbekwaamheid</i>	126
Besluit	128
Hoofdstuk 6: Vrijheidsbeperking en dwang	129
inleiding	129
Structurele vrijheidsbeperking	130
<i>Opstellen en motiveren van regels</i>	130
<i>Omgaan met regels en grensoverschrijdend gedrag</i>	132
<i>Individuele afspraken maken</i>	133
Situationele vrijheidsbeperking	135
<i>Opstellen en motiveren van maatregelen</i>	135
<i>Toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen</i>	136
Gebruik van dwang	139
<i>Voorwaarden voor dwang</i>	139

<i>Verantwoording van de voorwaarden</i>	142
Besluit	146
Hoofdstuk 7: Informatie en beroepsgeheim	147
Inleiding	147
Zorgvuldigheid	149
<i>Principe van zorgvuldigheid</i>	149
<i>Criteria voor zorgvuldigheid</i>	150
Dialogoog	155
<i>Proces van dialoog</i>	155
<i>Uitzonderingen op de dialoog</i>	157
Informatie uitwisselen met zorgvrager en naastbetrokkenen	160
<i>Zorgvrager en naastbetrokkenen</i>	160
<i>Recht op informatie</i>	161
<i>Dialogoog met zorgvrager en naastbetrokkenen</i>	163
Informatie uitwisselen in een team van zorgverleners	164
<i>Team van zorgverleners</i>	164
<i>Voorwaardelijk gedeeld beroepsgeheim in team</i>	165
<i>Verdere beschouwingen over teamwerking</i>	168
Informatie uitwisselen in een netwerk van zorgverleners	169
<i>Netwerk van zorgverleners</i>	169
<i>Voorwaardelijk gedeeld beroepsgeheim in een netwerk</i>	170
<i>Toestemming of anonimiteit</i>	174
<i>Mantelzorgers in het netwerk</i>	174
Informatie uitwisselen met derden	175
<i>Derden</i>	175
<i>Toestemming</i>	176
<i>Anonimiteit</i>	178
<i>Gerechtelijke instanties</i>	178
<i>Bijzondere situaties</i>	180
Besluit	181
Nawoord	183
Noten	185